

اشاره

پژوهش مبنای توسعه کمی و کیفی کشورها در جهان معاصر به شمار می‌رود. در حوزه‌های علمی و دینی نیز توسعه معرفت دینی مرهون تلاش‌های اجتهادی و معرفتی عالمان و اندیشمندان در طول تاریخ سرافرازانه حوزه‌های علمیه است.

حوزه‌های علمیه متولی معرفت دینی جوامع اسلامی و شیعی قلمداد می‌شوند. این نهاد ارزشمند و تاریخی که مسئولیت گسترش و توسعه‌ی معرفت دینی را بر عهده داشته، به خوبی از پژوهش و فعالیت‌های پژوهشی برای

ایفای نقش خود بهره برده است. در راستای کنش به‌هنگام در برابر مقتضیات جهان کنونی باید همگام با پیشرفت و توسعه‌ی جهانی، معرفت دینی نیز گسترش یابد. در واقع پژوهش‌های دینی مفید و ارزنده، مهمترین عامل گسترش معرفت دینی به شمار می‌رود. گسترش و توسعه متناسب و مطلوب پژوهش‌های دینی مستلزم معیارمندی و استانداردسازی آنهاست. به همین منظور معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، طرح «استانداردسازی نظام پژوهش حوزه‌های علمیه» را در دستور کار خود قرار داده است.

با هدف اجرای طرح فوق گروه استانداردسازی پژوهش تأسیس شد تا بتواند با انجام مطالعات کتابخانه‌ای، مطالعات میدانی استفاده از صاحب‌نظران حوزه‌های علمیه، کارشناسان حوزه‌ی مطالعات دینی و اساتید فن پژوهش، به استانداردسازی نظام پژوهش و مولفه‌های آن همت گمارد.

نخستین گام با تعریف «پژوهش» آغاز و به تدوین سند تعریف پژوهش و مصادیق آن انجامید. این سند در شناسایی پژوهشگران، اعتباربخشی به مراکز پژوهشی، ارتقاء پژوهشگران و مراکز پژوهشی و نیز حمایت از آنان کاربرد دارد. گام‌های بعدی در راستای تدوین اسناد تعریف پژوهشگر، تعریف فرایند عمومی پژوهش، تعریف فرایند تخصصی پژوهش، و نیز تعریف دیگر واژگان و مولفه‌های نظام پژوهشی حوزه‌های علمیه تداوم خواهد یافت.

فرایند تدوین

«سند استاندارد تعریف پژوهش و مصادیق آن»

۱. مطالعات کتابخانه‌ای در زمینه تعریف

پژوهش شامل:

۱/۱. شناسایی ۱۱۵ عنوان کتاب در زمینه روش

تحقیق؛

۱/۲. گزینش ۲۶ عنوان از میان ۱۱۵ عنوان کتاب بر اساس شهرت علمی نویسنده، جذابیت عنوان و فهرست مطالب و اعتبار ناشر؛

۱/۳. فیش برداری از منابع گزینش شده درباره تعریف پژوهش؛

۱/۴. تحلیل تعاریف پژوهش به منظور گذار از کثرت ظاهری به وحدت باطنی در دو سطح:
یکم) تحلیل سطح یک:

«استخراج کلید واژه‌های تعاریف پژوهش بر اساس ادبیات مولفان»؛

دوم) تحلیل سطح دو:

«یکسان‌سازی ادبیات، استنباط مقصود اصلی و
ارایه‌ی ساختار جدید»؛

۱/۵. جمع‌بندی تعاریف کتابخانه‌ای:

پژوهش دارای سه رکن اصلی است که عبارتند از: «مسأله، روش، پاسخ». بر اساس این جمع‌بندی «پژوهش، تلاشی است روش‌مند برای پاسخ به مسأله».

۲. مطالعات میدانی در قالب نظرخواهی از دانش‌وران و صاحب‌نظران حوزوی، نظرات کارشناسی آنان در قالب نقد تعریف، ارائه تعریف جدید و پیشنهاد ارکان پژوهش گرد آمد.

در زمینه انتخاب دانش‌وران حوزوی باید گفت: ۲/۱. دانش‌وران حوزوی از میان سه گروه و با روند زیر برای نقد و بررسی این تعریف برگزیده شدند:

یکم) گزینش ۶۷ نفر از میان مدرسان و اساتید روش تحقیق حوزه‌های علمیه و ارائه فرم ارزیابی تعریف پژوهش برای آنان. از این میان ۳۴ نفر از اساتید به ارزیابی تعریف پرداختند.

دوم) از میان برگزیدگان کتاب سال حوزه ۷۱ نفر شناسایی شدند که ۲۹ نفر ایشان به فرم‌های مربوطه پاسخ دادند.

سوم) ۹۷ نفر از نمایندگان نهادهای علمی حوزوی قم شناسایی شدند که از بین ایشان ۳۴ نفر به ارزیابی تعریف پرداختند.

۲/۲. از مجموع ۲۳۵ نفر دانشور و صاحب‌نظرانی که فرم‌های مربوطه برایشان ارسال شده بود ۹۷ نفر با پاسخ بدان به ارزیابی تعریف پرداختند.

با پایان یافتن مراحل مطالعاتی و جمع‌بندی نظرات گروه‌های سه‌گانه، سه تعریف به دست آمد:

یک) «پژوهش نوعی تلاش معرفتی در راستای یکی از دو امر زیر است:

- پاسخ به پرسش‌های علمی پاسخ داده نشده؛
- پاسخ جدید به پرسش‌های علمی پاسخ داده شده».

دو) «پژوهش نوعی کوشش معرفتی در راستای توسعه مرزهای دانش است».

سه) «پژوهش نوعی کوشش معرفتی در راستای توسعه یا اصلاح مرزهای دانش است».

۳. تشکیل کمیته‌های کارشناسی جهت تدوین

تعریف نهایی از پیش‌نویس سند استاندار سازی پژوهش:

از میان صاحب نظرانی که در نقد و بررسی تعریف پژوهش همکاری داشتند، چهار کمیته انتخاب و به نقد و بررسی دقیق تر تعریف پژوهش پرداختند:

یک) کمیته اساتید روش تحقیق؛

دو) کمیته پژوهشگران برتر حوزوی؛

سه) کمیته نویسندگان روش تحقیق؛

چهار) کمیته مسئولین مراکز پژوهشی حوزه.

۴. تشکیل شورای استانداردسازی پژوهش:

جهت رفع چندگانگی موجود در نظرات کمیته های ذکر شده و جمع بندی نهایی، شورایی با نام «شورای استانداردسازی پژوهش» شکل گرفت. این شورا متشکل از نمایندگان کمیته های چهارگانه و معاون پژوهش، مدیر مطالعات پژوهشی، مدیر امور پژوهشی، مسئول گروه استانداردسازی و مجری پروژه استانداردسازی تعریف پژوهش بود.

بر اساس نظر اکثر اعضای شورا، تعریف نهایی پژوهش تدوین و پس از دو جلسه بحث و

بررسی به عنوان «سند تعریف پژوهش» ارائه شد.

همچنین همزمان با ارائه تعریف پژوهش و در نتیجه مباحث جلسات کارشناسی مدیریت مطالعات پژوهشی و موافقت شورای استانداردسازی مقرر گردید مصادیق فعالیت‌های پژوهشی استاندارد نیز ارائه شود. روشن شدن این مصادیق به کاربردی شدن تعریف و ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی یاری فراوانی می‌رساند.

معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه از تمامی پژوهش پژوهان، صاحب‌نظران و پژوهشگران مطالعات و پژوهش‌های اسلامی دعوت می‌نماید با اظهارنظر و نقد این سند در مرحله آغاز، روند «استانداردسازی نظام پژوهش حوزه‌های علمیه» را تعالی و سرعت بخشند.

متن سند تعریف پژوهش و مصادیق آن

تعریف پژوهش:

«پژوهش عبارت است از فرایند تولید دانش»

مصادیق پژوهش:

۱. تولید نظریه؛

۲. اصلاح نظریه؛

۳. تکمیل نظریه؛

۴. ارتقای نظریه؛

۵. نقد نظریه؛

۶. دفاع از نظریه؛

۷. رایه کاربرد جدید برای نظریه؛

۸. تولید پرسش‌های جدید.

شما می‌توانید نظر خود را از راه‌های ذیل به معاونت

پژوهش حوزه‌های علمیه اعلام فرمائید:

۱. قم: بلوار جمهوری اسلامی، ضلع شمالی مدرسه

معصومیه، طبقه دوم، گروه استاندارسازی پژوهش.

۲. سایت معاونت پژوهش: www.pazhuhesh.

Com./ir/net

۳. ایمیل دفتر مطالعات پژوهشی:

daftar.mootaleat@gmail.com

شماره تماس: ۰۲۵۳۲۹۴۱۲۰۸

شماره فکس: ۰۲۵۳۲۹۴۱۲۰۹